

I Tjing
in theorie en praktijk

Een begrijpelijke uitleg van de I Tjing,
zijn achtergrond en zijn praktische toepassing

Harmen Mesker

VOORWOORD BIJ DE HERZIENE UITGAVE

In 1996 verscheen bij Uitgeverij Schors mijn eerste boek *De I Tjing in ons leven*. Ontstaan uit het cursusboek wat ik enige jaren daarvoor had geschreven voor de I Tjing-cursussen die ik gaf, verzag het geruime tijd in de behoefte van veel I Tjing-gebruikers, totdat het enige jaren later niet meer verkrijgbaar was. In de jaren daarna kreeg ik nog regelmatig de vraag of ik nog aan een exemplaar kon komen; eerst had ik zelf nog wel een paar exemplaren in de kast, maar later moest ik verwijzen naar tweedehands boekhandels en internethandel als Marktplaats. Maar nu het door internet niet zo moeilijk is geworden om zelf een boek uit te geven, vond ik het tijd worden voor een herziene editie.

Waarom een *herziene* editie? Omdat op een paar punten de eerste druk achterhaald was, en mijn eigen inzichten in de loop der tijd veranderd of aangevuld waren. De belangrijkste wijzigingen zijn de volgende:

- Voor de Chinese begrippen is nu de *pinyin*-transcriptie gebruikt. De eerder gehanteerde transcriptiemethode, en die in de Nederlandse vertaling van Richard Wilhelm's I Tjing wordt gebruikt is achterhaald, en doordat vrijwel niemand weet wat de regels zijn voor de uitspraak zijn (hoewel die voorin het boek staan), klinkt het doorgaans niet zoals het zou moeten (mede door die rare transcriptiemethode, gebaseerd op de Engelse Wade-Giles transcriptie, waarbij o.a. een *t* wordt uitgesproken als een *d*, maar een *t*' als een 'echte' *t*, heeft het gros van de I Tjing-gebruikers het over *tao* in plaats van *dao*, zoals het werkelijk klinkt). De *pinyin*-transcriptie is tegenwoordig de standaard, en dit boek is daarop aangepast. Alleen voor het Boek der Veranderingen zelf wordt nog de oude transcriptie 'I Tjing' aangehouden in plaats van 'Yi Jing', omdat dit hier in Nederland aardig is ingeburgerd.
- Geen verluchtende afbeeldingen meer, om de omvang van het boek te beperken.

- De bibliografie van Richard Wilhelm is vervangen door de biografie welke eerder was geschreven voor het tijdschrift Prana no. 109.
- De oorspronkelijke bijlagen met de trigramassociaties, het 'scoreformulier' en het invulformulier enz. zijn komen te vervallen. Hiervoor in de plaats is een artikel gekomen over de etymologie van het schriftteken *yi* 易 (de naam van de I Tjing), en een artikel over Zhu Xi's methode voor het interpreteren van meerdere bewegende lijnen.
- Het hoofdstuk over het ontstaan van de I Tjing is aangevuld met de laatste vondsten op archeologisch gebied.

Verder zijn er wat kleine correcties doorgevoerd. Afgezien hiervan is de inhoud hetzelfde als de eerste uitgave, inclusief de 'jeugdige toon' waar een incidentele lezer wel eens over viel. Het grootste gedeelte van het boek is geschreven toen ik begin twintig was, en dat zie je aan de schrijfstijl. Ik heb niet de behoefte daar ook maar iets aan te veranderen; het mag best te zien zijn dat het boek een fase is in mijn ontwikkeling als schrijver. De inhoud sta ik nog steeds achter, en ik hoop dat deze herziene uitgave dezelfde positieve respons zal krijgen als indertijd *De I Tjing in ons Leven*.

Harmen Mesker
Almere, maart 2010

INHOUD

Voorwoord bij de herziene uitgave	3
Inleiding	11
Wat betekent 'I Tjing'?	13
De hexagrammen	15
De trigrammen	15
1. Het ontstaan van de I Tjing	17
Inleiding	17
Zhou Xin	19
Sterk overdreven	22
De I Tjing	23
De legende	23
Fu Xi	23
De hexagrammen	24
Koning Wen	25
De Oordelen	26
De Hertog van Zhou	30
De lijnen	31
Confucius	32
De Tien Vleugels	35
De feiten	35
Botinscripties	36
Opgegraven en aangekochte I Tjing-versies	39
De Mawangdui I Tjing	40
De Fuyang I Tjing	40
De Wangjiatai Gui Zang	41
Het Shanghai Museum manuscript	41
Tot slot	42
2. De indeling van de I Tjing	43
Inleiding	43
De Chinese taal	43

	Vertalingen van de I Tjing.....	45
	Het leven van Richard Wilhelm.....	48
	De theologische school.....	50
	Christoph Blumhardt.....	51
	De missie.....	52
	Qingdao.....	53
	Literatuur.....	57
	Het ontstaan van de Duitse I Tjing.....	57
	Afscheid van China.....	61
	Een leven voorbij.....	62
	De indeling.....	64
3.	De trigrammen.....	66
	Inleiding.....	66
	De ontwikkeling.....	66
	Bewegingsrichting.....	73
	Voorbeeld.....	74
	Andere factoren.....	76
	Associaties.....	77
	Aanvullende associaties bij de acht trigrammen.....	78
	Hemel, Aarde en Mens als drie-eenheid.....	80
	... en hun betekenis bij de trigrammen.....	82
	De Voorwereldlijke Rangorde.....	84
	De Binnenwereldlijke Rangorde.....	85
	De acht windstreken.....	88
	Het onzichtbare achter het zichtbare.....	92
4.	Het hexagram verder ontleed.....	95
	Inleiding.....	95
	De kerntrigrammen.....	95
	Het kernhexagram.....	96
	De lijnen.....	98
	De eerste en de laatste lijn.....	98
	Een eenvoudig tekeningetje.....	101
	Een trap omhoog.....	103
	De betekenis.....	104
	De associaties.....	106
	Het streven naar perfectie.....	110

	De weg van het Midden	111
	De Heren.....	112
	De Constituerende Heer	112
	De Beheersende Heer	113
	De vier tijdsindelingen	113
	Hexagrammen als vergrote trigrammen	114
	Tot slot.....	115
5.	De Tien Vleugels	117
	Inleiding	117
	Eerste en Tweede Vleugel: de Tuan Zhuan	118
	Derde en Vierde Vleugel: de Xiang Zhuan	119
	Vijfde en Zesde Vleugel: de Da Zhuan.....	121
	De Zevende Vleugel: de Wen Yan.....	123
	De Achtste Vleugel: de Shuo Gua.....	125
	De Negende Vleugel: de Xu Gua.....	126
	De Tiende Vleugel: de Za Gua	127
	Tot slot.....	129
6.	Vragen	130
	Wat wil je weten?.....	130
	Duidelijkheid.....	131
	‘t Is ja of nee	131
	Vragen uit de oudheid.....	131
	Onderwerpen	132
	Offers.....	132
	Militaire campagnes	133
	Jachtexpedities.....	133
	Excursies	133
	De 10-daagse week	134
	De komende dag of nacht.....	134
	Het weer	134
	Landbouw	134
	Ziekte.....	135
	Geboorte	135
	Problemen.....	135
	Dromen	135
	Het bouwen van nederzettingen	136

	Het uitvaardigen van orders	136
	Nutteloze vragen.....	136
	Vragen voor iemand anders.....	139
7.	Manieren om een hexagram te krijgen	143
	Inleiding.....	143
	Het muntorakel.....	143
	De methode.....	144
	Het Duizendbladorakel.....	145
	De symboliek.....	145
	De methode.....	146
	Alternatief.....	149
	Logisch redeneren.....	150
	Met een dobbelsteen.....	151
	À la Yahtzee.....	151
	Tot slot.....	153
8.	Het interpreteren van een hexagram.....	154
9.	De Vijf Elementen.....	160
	Inleiding.....	160
	Zou Yan	160
	Associaties	162
	De volgorde van voortbrenging.....	164
	De volgorde van vernietiging	164
	De He Tu.....	165
	De Luo Shu.....	166
	Magisch vierkant.....	167
	... in combinatie met de acht trigrammen.....	168
	De Elementen in de praktijk.....	168
10.	De namen van de hexagrammen	170
	Inleiding.....	170
11.	De Acht Huizen	192
	Inleiding.....	192
	De ontwerper	192
	Het systeem	193
	De ‘generatie-lijn’	193
	De namen van de hexagrammen	194

	<i>Shi ying</i> : lijnrelaties in de Acht Paleizen.....	195
	Het verborgen hexagram	195
	Voorbeelden	196
	Een hypothese.....	196
	Het systeem toegepast op andere hexagrammen.....	197
12.	I Tjing en quantummechanica	199
	Inleiding	199
	Het ontstaan en de filosofie van de quantummechanica.....	199
	De I Tjing.....	201
	Nawoord.....	203
	Bijlage 1: De etymologie van het karakter <i>Yi</i>	206
	Het karakter op orakelbotten.....	208
	Geef ons de zon	209
	Andere uitleg van de vorm	210
	Verandering	211
	De andere variant	212
	Conclusie	214
	Bijlage 2: het dilemma van de bewegende lijnen	223
	Uitleg.....	224
	Geciteerde werken	259

INLEIDING

China heeft zijn deuren opengezet. Uit het Oosten bereiken ons boeken, voorwerpen, kunst en filosofieën die getuigen van een eeuwenoude beschaving, die voor ons onbegrijpelijk lijkt en door ons nooit ten volle begrepen zal worden. In de laatste 10 jaar is het Westen overspoeld met Chinese beschaving en is de interesse voor alles wat Oosters is flink toegenomen. Acupunctuur is vrijwel ingeburgerd, de macrobiotiek viert hoogtij, Taijibeoefenaars in een park zijn geen rare mensen meer, en Shiatsu-opleidingen worden door velen gevolgd.

De wereld zoekt naar evenwicht: worden in China pogingen ondernomen om eeuwenoude tradities, rituelen en gewoonten af te schaffen, hier in het Westen worden deze eeuwenoude waarden als nieuw geïntroduceerd. Het Oosten eet hamburgers, het Westen eet op basis van *yin* en *yang*. Door deze stroom van uitwisseling is ook de I Tjing in het Westen gemeengoed geworden. In elke boekhandel is er wel één te vinden, en iedereen kan hem in huis halen. Dit raadselachtige boek intrigeert velen en het is dus niet vreemd dat de bekendste vertaling van de I Tjing nu al vele malen herdrukt is.

Dat de I Tjing zo goed verkoopt, betekent echter niet dat hij ook naar zijn waarde gebruikt wordt. Velen voelen zich ertoe aangetrokken, maar worden overdonderd en verward door de tekst die vol staat met symboliek waar wij niet vertrouwd mee zijn. Veelal verdwijnt het boek dan in de kast en mag af en toe alleen nog de zachte beroering van de stofdoek genieten. Dat is begrijpelijk. In China kan de gewone burger al niets met de I Tjing, laat staan dat wij, met een totaal andere achtergrond en cultuur, er ook maar iets van kunnen vatten.

Toch betekent dat niet dat we de I Tjing dan maar op een voetstuk moeten zetten, waar we vol bewondering en ongeloof tegenop kijken. Wij kunnen iets leren van de I Tjing, mits wij er de moeite voor nemen om dit boek te plaatsen in de tijd en cultuur waarin het geschreven is.

De symboliek zoals we die in de I Tjing tegenkomen, is typisch Chinees en roept bij veel lezers vragen op. Veel gebruikte termen als ‘de edele’, ‘het grote water oversteken’ en ‘de grote man’ zijn van oudsher al in de Chinese literatuur bekend, maar geven snel het idee dat de Chinese cultuur abstracte dwaasheden bij elkaar heeft geraapt, met als enig doel een mystiek geschrift voort te brengen.

Niets is minder waar. De uitdrukkingen zoals die in de I Tjing worden gebruikt hebben diepe betekenissen, die met een beetje studie van hun achtergrond zichtbaar worden. Zelf zegt de I Tjing:

‘De gebruikte namen klinken onbeduidend, maar de toepassingsmogelijkheden ervan zijn groot. Hun betekenis is veelomvattend, hun oordelen geordend. De woorden zijn omschrijvend, maar juist gekozen. De dingen zijn open uiteengezet, doch zij bevatten nog een dieper geheim. Daarom kunnen zij er in twijfelachtige gevallen toe dienen, de mensen in hun gedragingen te leiden, en op hun wijze te openbaren, hoe een juiste en hoe een verkeerde handeling wordt vergolden.’¹

De I Tjing komt uit China en is logischerwijs geschreven in het Chinees. Om het boek voor het westerse taalgebied toegankelijk te maken zijn er vele vertalingen gemaakt, die elk vaak een ander facet van de originele tekst belichten. De ene vertaling belicht het persoonlijk proces dat in de tekst weerspiegeld wordt, een andere het sociale aspect en weer een andere de materiële kant. Maar weinig vertalingen weten de I Tjing in al zijn wij(d)sheid te omvatten.

In 1924 is de I Tjing-vertaling van de Zwitserse theoloog en missionaris Richard Wilhelm (1873 - 1930) verschenen. Het is zijn verdienste geweest de I Tjing te belichten in de algemene kosmologische visie van China, zoals die vanaf het ontstaan van China tot nu is gegroeid. In zijn vertaling vinden we het oorspronkelijke Chinese gedachtegoed dat de basis heeft gevormd voor het China zoals we dat nu kennen. Zelfs Mao Zedong schijnt in zijn leven, hoewel hij toch tegen het oude Confucianistische erfgoed

¹ Wilhelm 1986, p. 240

gekant was, de I Tjing geraadpleegd te hebben. Ook hij kon de waarde van dit boek niet aan de kant schuiven.

Wilhelm heeft zich niet de moeite getroost om de originele tekst van de I Tjing om te zetten in een voor ons makkelijker te begrijpen, maar minder beeldrijke taal, zoals tegenwoordig zoveel interpretators doen. Dat zou ook jammer zijn, want het is juist de originele symboliek van de I Tjing die ons de ruimte geeft om associaties te vormen en onze gedachten een kant op te laten gaan buiten onze beperkte en subjectief gekleurde opvattingen.

De tekst van Wilhelms vertaling is vrijwel letterlijk uit het Chinees vertaald. Omdat de oorspronkelijke Chinese tekst archaisch en zeer beknopt is, heeft hij hier en daar wat woorden toegevoegd om de zinsopbouw en betekenis begrijpelijk te houden. Desalniettemin benadert zijn vertaling het beste de Chinese visie en denkwereld van de I Tjing, zoals die sinds eeuwen bestaat. Door het werk van Richard Wilhelm hebben wij de mogelijkheid om de I Tjing te gebruiken zoals hij in China het bekendst is: als persoonlijke leidsman, gids bij twijfels, toekomstkenner en bron van alomvattende wijsheid.

Wat betekent 'I Tjing'?

Als we 'I Tjing' zeggen, waf zeggen we dan eigenlijk? I Tjing: het zijn twee lettergrepen, die in het Chinees allebei hun eigen, afzonderlijke betekenis hebben.

I: betekent veranderen, transformeren, en in het Chinees schrijf je dat zo: 易. Dit teken staat ook, in sierlijke vorm, voorop je I Tjing.

Tjing: betekent canoniek of heilig boek, en schrijf je zo: 經.

In het Nederlands vertaald wordt dit 'het Verandering-Boek', of in keurig ABN, 'het Boek der Veranderingen'. Het teken 'Tjing' is pas sinds de Handynastie (206 v.Chr.-221 n.Chr.) in gebruik, en in China is de I Tjing ook het bekendst onder de naam Zhou I 周易.

De verklaring die voor deze naam meestal wordt gegeven, is dat de tekst van de I Tjing is geschreven op de vooravond van de Zhou-dynastie (1140 v.Chr.). 'Zhou I' zou dan betekenen 'de Veranderingen van Zhou'. Waarschijnlijk werd deze naam gebruikt om onderscheid te maken tussen deze

I Tjing en de I Tjings die aan de Zhou-dynastie vooraf waren gegaan (zie 'De Wangjiatai Gui Zang' op p. 41). Er zijn echter ook nog andere verklaringen mogelijk:

Zhou betekent ook 'alomvattendheid'. Zhou I kan dus ook betekenen 'allesomvattende Veranderingen'. Het idee hierachter is dat de Veranderingen die in de I Tjing bedoeld worden alles doordringen, op elk niveau werken, en dat er niets is wat niet door (de hexagrammen van) de I Tjing voorgesteld kan worden. In die zin is de I Tjing allesomvattend.

Het karakter Zhou komt ook voor in de Chinese uitdrukking *zhoumi* 周密 wat zoveel betekent als 'grondig, gedetailleerd'. De I Tjing werkt niet alleen in het grote, maar vooral ook in het kleine. Doordat de I Tjing de kern van alle dingen ziet, kan hij zijn uitwerking in het grote tonen.

In de Da Zhuan, p. 238 van de I Tjing staat: *'De kiemen te kennen, dat is voorwaar goddelijk. (...) De kiemen zijn het eerste, onmerkbare begin van de beweging: datgene, dat van heil (en onheil) zich het eerste vertoont.'*¹

Zhou betekent ook cyclus: Alles in de wereld, alle Veranderingen, zijn onderdeel van cycli; wat het einde is van het één, is het begin van het ander. Dit wordt ook door de I Tjing uitgebeeld.

Het schriftteken I 易 is in twee stukjes op te delen: bovenaan 日 wat 'zon' betekent; en onderaan 勿, wat een verbasterde versie is van 月, wat 'maan' betekent. Het hele teken I is dus een combinatie van zon en maan, oftewel: van *yang* en *yin*, de twee grondprincipes van de I Tjing, de basis waar alle tekst en lijntekeningen op zijn gebaseerd.²

Yang staat voor de mannelijke, positieve kracht in het universum, *yin* staat voor de vrouwelijke, negatieve kracht. De wisselwerking tussen deze twee oer-krachten, hun samenspel in de loop der tijden, wordt weergegeven door

¹ idem, p. 238

² De gegeven verklaring over de opbouw van het schriftteken *yi* is de traditionele opvatting, maar deze is achterhaald door recentelijke etymologische inzichten; zie de bijlage achterin dit boek.

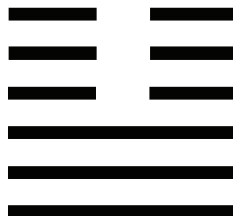
de lijnfiguren (de zgn. ‘ hexagrammen’) en de daarbij horende tekst in de I Tjing. Daarom heet het boek ook *Boek der Veranderingen*, want het geeft de Veranderingen weer die in elk facet van onze wereld plaatsvinden, in en om ons heen.

De I Tjing zegt dat niets stilstaat en dat niets zonder beweging is. Elke dag, elk uur of elke seconde, ja zelfs elke fractie van een seconde, is maar een fase waar je doorheen gaat, en elke fase kan worden weergegeven door een hexagram uit de I Tjing.

De I Tjing kan je vertellen ‘je zit nu in deze fase’, waar jij dan weer lering uit kunt trekken. Ook geeft de I Tjing je raad met aanwijzingen over wat je in elk facet het beste kunt doen. Het staat je vrij om met dat advies te doen wat je wilt. Vrijheid van keuze is wat de I Tjing je aanbiedt.

De hexagrammen

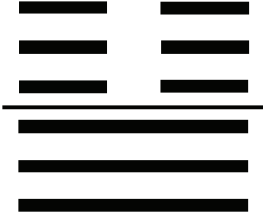
De kern van de I Tjing wordt gevormd door de hexagrammen, de uit zes lijnen bestaande figuren, waar later de tekst van de I Tjing omheen gevormd is. De hexagrammen vormen de oudste laag van de I Tjing. Zij zijn de inspiratie voor je onderbewuste, of innerlijke bron, waardoor het antwoord dat je krijgt op een vraag een weerspiegeling is uit je innerlijk.

De hexagrammen bevatten alle informatie voor het antwoord op de vraag die je hebt. Iemand die tot op de kern van de I Tjing is doorgedrongen, heeft de tekst van de I Tjing niet echt meer nodig. De tekst wordt dan een toelichting op de hexagrammen, zonder dat je de interpretatie louter en alleen aan de tekst gaat ophangen.

De trigrammen

Een hexagram bestaat uit zes lijnen. Als je tussen de derde en de vierde lijn een scheiding trekt, krijg je twee figuurtjes die elk uit drie lijnen bestaan, de zogenaemde ‘trigrammen’. Het zijn de trigrammen die voor het grootste gedeelte de symboliek van een hexagram bepalen.

Met de hexagrammen en de trigrammen zijn de belangrijkste deelnemers in het I Tjing-gebeuren aan je voorgesteld. Het is hún wereld die in de I Tjing wordt geopenbaard. De nu volgende hoofdstukken kunnen je helpen deze wereld met verwondering binnen te gaan...